

De geopolitieke gevolgen van het Britse vertrek uit de EU plaatsen ook Nederland voor dilemma's

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

↓
Coen Teulings is universiteitshoogleraar Economics, institutions and society, Universiteit Utrecht. Reageer via expert@fd.nl.

Van het brexitdrama weten we één ding zeker: de uitkomst zal slecht zijn. Of het nu een harde brexit wordt, of een last minute 'bremain', het Verenigd Koninkrijk (VK) blijft diep verdeeld achter. Brexit is op verjaardagsfeestjes een verboden onderwerp, uit angst voor familieruzies. Eén partij zal zich straks tekortgedaan voelen, ongeacht de uitkomst.

We kunnen ons vanaf deze zijde van de Noordzee veilig wanen, maar dat miskent de werkelijkheid. Want brexit plaatst Nederland voor een aantal essentiële geopolitieke dilemma's. Ik neem hier Ian Morris, de auteur van het boek *War: What is it good for?* als mijn getuige. Morris hoort bij de auteurs die onderzoek doen naar de lange lijnen in de geschiedenis, zoals ook de schrijvers Jared Diamond, Steven Pinker, Azar Gat, Philip Hoffman, Walter Scheidel, Robert Kaplan, Tim

Marshall en de primatoloog Frans de Waal (vorig jaar was hij te gast in het televisieprogramma *Zomergasten*) daartoe behoren.

Geweld en slavernij spelen daarin een centrale rol, al vanaf de prehistorie. Zelfs onze evolutionaire voorouders, de chimpansees, konden er wat van (vandaar De Waal). Denk aan het geliefde Nederlandse aforisme: over geweld, daar moeten we niet naïef over zijn.

De verrassende conclusie is dat de rol van geweld in de loop der eeuwen is afgenomen. Voor ons is de 20ste eeuw met zijn twee wereldoorlogen de bloedigste uit de geschiedenis. Dat is onjuist. Waar in de prehistorie één op de vier mannen door geweld om het leven kwam, is dat geleidelijk afgenomen tot minder dan één op de vijftig mannen nu.

Mensen hebben steeds betere instituties ontwikkeld om kostbare conflicten te beheersen. De naoorlogse internationale rechtsorde die onder leiding van de Verenigde Staten is opgebouwd is één voorbeeld. De uitbouw van de Europese Unie is een ander goed voorbeeld.

MACHTSOVERDRACHT

Ian Morris is dus hoopvol gestemd. Er is volgens hem echter één grote uitdaging: de komende 50 jaar en de machtsoverdracht van de VS naar China. Kan de VS omgaan met zijn nieuwe rol als tweede viool? Kan het land zich invoegen in een internationale rechtsorde met niet zichzelf maar China als de hegemoon? Trump heeft hierop een helder antwoord gegeven: *America First!* De tanks blijven nog in de garage, maar een handelsoorlog is alvast uitgebroken. Het zijn maar inleidende

beschietingen, maar ze zullen hoe dan ook leiden tot het einde van de Amerikaanse hegemonie, net zoals beide wereldoorlogen hebben geleid tot het eind van de Europese hegemonie en de ondergang van de koloniale wereldrijken van Engeland en Frankrijk, ondanks hun overwinning op Duitsland.

DERDE PARTIJ

Na beide wereldoorlogen voelt Europa zich Calimero, maar dat is onterecht. De eurozone behoort met de VS en China tot de drie grootste economieën ter wereld. In de confrontatie tussen China en de VS, speelt de EU een cruciale rol. Als derde partij kan zij een soepele overgang naar een nieuwe wereldorde, met China als grootste economie, mogelijk maken. Open relaties met China zijn voor de EU en voor de wereldvrede daarom van levensbelang. Paradoxaal genoeg was het juist het VK dat dit in 2015 als eerste onderkende, door lid te worden van de Chinese ontwikkelingsbank (AIIB).

Daarom wil Trump de EU zoveel mogelijk verzwakken. Hij is een fanatieke fan van brexit en steunt partijen die de EU ondermijnen. Een zwakke EU is wel gedwongen de Amerikaanse hegemonie te accepteren en Trump te volgen in zijn strijd tegen China.

We zien dat bij de conflicten over Huawei (wie is er leidend bij de ontwikkeling van de communicatietechnologie) en over Iran. Trump beëindigt het conflict met Noord-Korea, omdat hij dat niet kan winnen, en drijft tegelijkertijd het conflict met Iran op de spits, omdat hij daarmee China de voet dwars kan zetten. De Straat van Hormuz is voor de olietoevoer van China van vitaal belang. De VS wint zijn oliebehoefte grotendeels uit eigen bodem.

Bedrijven en landen die de Amerikaanse sancties tegen Iran niet volgen worden uitgesloten van het dollarsysteem. Het belang van de euro als internationale reservevaluta komt zo in een geheel ander perspectief te staan.

De Britse premier Boris Johnson staat op het punt zijn politieke banden met de EU te verbreken. Daarna is er voor hem geen weg terug. Het drijft hem in de handen van de VS. Hij zal er dan achter komen dat de steun voor brexit een houdbaarheidsdatum heeft: 31 oktober. Na die datum is het weer gewoon als vanouds: *America First*. De veelgeroemde *special relationship* tussen beide landen zal blijken er een van meester en horige te zijn.

NEDERLAND

Zie hier het dilemma voor Nederland. De Nederlandse houding ten opzichte van de EU is altijd terughoudend geweest. Als we moesten kiezen tussen Berlijn en Parijs enerzijds of Washington en Londen anderzijds, dan kozen wij liever het laatste.

De tweede Irakoorlog in 2003 is daarvan een prachtig voorbeeld. Duitsland en Frankrijk weigerden mee te doen aan Bush jr.'s *coalition of the willing*; het VK en Nederland deden dat wel. Duitsland en Frankrijk bleken gelijk te hebben: er waren geen massavernietigingswapens in Irak en daar was ook nooit enig bewijs voor geweest. Anders dan het VK en de toenmalige Britse premier Blair, kwam Nederland met de schrik vrij, omdat wij geen troepen hadden gestuurd, alleen morele steun.

Maar het zou een les moeten zijn voor de Nederlandse opstelling inzake Huawei en de Straat van Hormuz. Goede relaties met Berlijn en Parijs zijn voor ons land van levensbelang.

De verrassende conclusie is dat de rol van geweld in de loop der eeuwen is afgenomen